

IN MEMORIAM

VLADISLAV BRAJKOVIĆ

24. I. 1905. — 9. IX. 1989.

Dana 9. IX. 1989. naša pravna znanost, a osobito pomorska, pretrpjela je nenadoknadir gubitak smrću akademika Vladislava Brajkovića.

Rođen je u Kninu, potomak bokeljske obitelji s izrazitom pomorskom tradicijom. Završio je gimnaziju u Kotoru. Diplomirao je 1927. na beogradskom Pravnom fakultetu a doktorirao na sveučilištu u Aix-en-Provence 1933. Nakon toga je radio u Ministarstvu saobraćaja do 1937. Iza toga, najprije kao docent do 1940, a onda kao izvanredni profesor za trgovačko i mjenično pravo djeluje na Pravnom fakultetu u Subotici. U Zagrebu predaje pomorsko pravo najprije na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi, a kasnije na Ekonomskom fakultetu. Godine 1941. postaje na Pravnom fakultetu u Zagrebu izvanredni, a onda redoviti profesor pomorskog i općesaobraćajnog prava. Na taj način je Pravni fakultet dobio nosioca katedre za taj predmet, koji je bio osamostaljen već od 1894, ali bez redovitog nosioca te dužnosti.

Nastavni je rad profesora V. Brajkovića bio vrlo uspješan, a njegova su predavanja i njegov osobni odnos prema studentima bili vrlo popularni. Tome je sigurno doprinio njegov napredni stav, koji ga je za vrijeme okupacije doveo i u zatvor. Nakon rata je odmah nastojao na svom području znanstvenog rada što više doprinijeti napretku pomorske privrede Jugoslavije. Treba posebice spomenuti njegovu inicijativu u oblikovanju i organizaciji Jadranskoga instituta JAZU i pokretanje Zbornika za pomorsko pravo već 1951, s prvim sveskom pod skupnim naslovom: »Ugovori o iskorišćivanju brodova na moru«. Gotovo istovremeno s tom djelatnošću akademik Brajković sudjeluje u radu na Pomorskoj enciklopediji, u čijem prvom izdanju uređuje struku »Pomorsko pravo«. To se uređivanje treba razumjeti u punom smislu te riječi, jer su njegovi zahvati u pojedine članke često davali smisao koji je odgovarao znanstvenoj razini koju je on dao toj struci u Pomorskoj enciklopediji. Ujedno je obrada struke u Pomorskoj enciklopediji usmjerila u pravcu shvaćanja i teorije i prakse. Drugom izdanju Pomorske enciklopedije Brajković je glavni urednik (U prvom je bio pok. dr. Mate Ujević).

Na ovom mjestu ne bi bilo moguće donijeti bibliografiju radova akademika Brajkovića, ali njegova potpuna bibliografija do 1961. je objavljena u Godišnjaku JAZU, u knjizi 68, str. 170—171. i u Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu god. 1975, br. 2—4 (Spomenica u čast profesora Brajkovića, str. 115—121), a nakon toga u godišnjacima JAZU za slijedeće godine. Ipak ćemo, radi utjecaja koji su imali na kasniji znanstveni rad, spomenuti dva djela. Jedno je »Etude historique sur le droit maritime privé du Littoral yougoslave«, Marseille 1933; to je njegova doktorska dizertacija, ali koja je nezaobilazni rad u pravnohistorijskom radu na pomorskom pravu. Drugo djelo je njegova rasprava: »Problem broдача i njegova odgovornost de iure condendo«, objavljena u »Ugovori o iskorišćivanju brodova na moru«, Zagreb 1951, str. 59—103, bila putokaz za daljnji znanstvenoistraživački i zakonodavni rad na našem pomorskom pravu.

Kronološkim redoslijedom je zakonodavna djelatnost na području pomorskog prava započela godine 1949. radom na Nacrtu zakona o ugovorima o iskorišćivanju pomorskih brodova. Upravo u radu na tom zakonu najveći doprinos akademika Brajkovića bio je u utvrđenju i zakonodavnoj upotrebi pojma broдача, koji je od tada postao centralni pojam u novom jugoslaven-skom pravu, usklađen s ostalim suvremenim zakonodavstvom, a imao je utjecaja i na međunarodnom planu u radu na uvjetima za upis brodova u upisnike država.

Rad na spomenutom zakonu je trajao nerazmjerno dugo, jer je, iako je stručna komisija Jadranskog instituta JAZU pod predsjedanjem profesora Brajkovića završila rad 1951, rezultat toga rada ozakonjen tek 1959.

Međutim, paralelno s tim radom na domaćem zakonodavstvu, započeo je akademik Brajković organizacijom rada u našoj zemlji na međunarodnoj unifikaciji pomorskog prava. Pokazalo se, naime, da je za uspješno sudjelovanje u radu na unifikaciji potrebno surađivati u Međunarodnom pomorskom odboru (Comité Maritime International — dalje CMI). Stoga je Brajković inicirao i organizirao sudjelovanje jedne delegacije Jadranskog instituta na plenarnoj konferenciji CMI-a u Napulju 1951, kojoj je bio na čelu i u kojoj su sudjelovali pokojni akademik Natko Katičić i dr. Ilija Čolović. Na toj konferenciji je CMI izglasao nacрте triju postupovnih konvencija pa su na Diplomatskoj konferenciji za pomorsko pravo 1952. u Bruxellesu zaključene tri konvencije i to: o građanskoj nadležnosti u slučaju sudara, o kaznenoj nadležnosti u slučaju sudara i drugih pomorskih nezgoda i o privremenom zaustavljanju brodova. Akademik Brajković je bio član delegacije na toj Diplomatskoj konferenciji. Sve tri konvencije je Jugoslavija ratificirala i ugradila u interno pravo.

Nakon tih dviju konferencija, jedne CMI-a, a druge diplomatske pokazalo se da je potrebno, po uzoru na druge pomorske zemlje i po onom što je prije već postojalo u predratnoj Jugoslaviji, obnoviti Jugoslavensko udruženje za pomorsko pravo. Opet, ponajprije, zaslugom i radom akademika Brajkovića uspjelo je 1954. osnovati Jugoslavensko udruženje za pomorsko pravo sa sjedištem u Zagrebu, kojemu je on do 1975. bio uspješni predsjednik, a od te godine mu je počasni predsjednik.

Brajković je sudjelovao vrlo aktivno na unifikaciji pomorskog prava. Tako je na sastanku međunarodnih komisija CMI-a u Brightonu 1954. sudjelovao u radu na nacrtima Konvencije o ograničenju odgovornosti vlasnika morskih brodova i Konvencije o prijevozu putnika morem.

Na Diplomatskoj konferenciji za pomorsko pravo u Bruxellesu 1957. sudjelovao je Brajković kao član delegacije i radio u komisiji koja je izradila Međunarodnu konvenciju o ograničenju odgovornosti vlasnika morskih brodova. Tu konvenciju Jugoslavija nije ratificirala, ali je ugrađena u Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi od 1977. Zaslugom i jugoslavenske delegacije na toj konferenciji nije prihvaćen nacrt Konvencije o prijevozu putnika, radi svoje neadekvatnosti načelima suvremene humanosti. Nacrt je prerađen, ali je sveden na nacrt diplomatske konferencije koji će biti iznesen na kasnije diplomatske konferencije.

Veliki osobni uspjeh akademika Brajkovića, ali i Jugoslavenskog udruženja za pomorsko pravo, postignut je kad je CMI odlučio da svoju plenarnu konferenciju 1959. održi u Jugoslaviji u Rijeci, koja je tamo i održana od 19. do 26. IX. 1959. Na njenom dnevnom redu bilo je više predmeta, ali su dva od njih uskoro postala međunarodnim konvencijama. Jedan je od njih nacrt Konvencije o odgovornosti poduzetnika nuklearnih brodova, a drugi o dopuni Konvencije o spašavanju i pružanju pomoći na moru iz 1910. (ovo na prijedlog Jugoslavenskog udruženja za pomorsko pravo, odnosno prof. Brajkovića). Nacrt Konvencije o odgovornosti poduzetnika nuklearnih brodova je donio odredbe o kauzalnoj i kanaliziranoj odgovornosti poduzetnika nuklearnih brodova, a revizija Konvencije o spašavanju je predvidjela da ratni brodovi mogu tražiti nagradu za spašavanje, a da je moraju i plaćati kada su spašavani. U zadnjem slučaju se tužba, ne samo može nego i mora podnijeti isključivo sudovima zastave spašavanoga ratnog broda.

Na Diplomatskim konferencijama za pomorsko pravo, počevši od 1961. bio je akademik Brajković šef jugoslavenskih delegacija i prema tome djelovao u usmjeravanju djelovanja tih delegacija. To vrijedi i za njegovo djelovanje kao šefa delegacije Jugoslavenskog udruženja za pomorsko pravo na plenarnim konferencijama CMI-a od 1951, jer je nakon 1954. tu funkciju morao obavljati kao predsjednik JUPP-a.

Nacrt Konvencije o odgovornosti poduzetnika nuklearnog broda iznesen je na Diplomatsku konferenciju za pomorsko pravo 1961. Jugoslavenska je delegacija bitno utjecala na rad te Konvencije. Konferencija je tek na drugom dijelu zasjedanja 1962. prihvatila tekst konvencije, koja je bila izrađena u Rijeci 1959. Nacrt Konvencije o prijevozu putnika, kakav je upravo na prijedlog jugoslavenske delegacije izrađen na Diplomatskoj konferenciji 1957, postao je konvencijom već u prvoj fazi ove konferencije. Tu Konvenciju Jugoslavija nije ratificirala, ali ju je prihvatila u Zakonu o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi 1977.

Godine 1962. održana je plenarna konferencija CMI-a u Ateni. Ta konferencija nije donijela nijedan drugi nacrt konvencije, osim nacrtu Konvencije o prijevozu putničke prtljage.

Upravo stoga, a radi izrade daljnjih nacrtu konvencija o reviziji Konvencije o teretnici iz 1924. (započetog u Rijeci 1959) i o upisanim pravima na brodovima u gradnji, održana je odmah godine 1963. u Stockholmu plenarna konferencija CMI-a. Oba nacrtu Konvencija izglasana su uz vrlo aktivno sudjelovanje jugoslavenske delegacije.

Godine 1965. plenarna konferencija CMI-a održana je u New Yorku. Na toj konferenciji je donesen nacrt Konvencije o pomorskim privilegijama i hipotekama, a u čijoj su pripremi u međunarodnim komisijama CMI-a sudjelovali i članovi JUPP-a.

Godine 1967. održana je Diplomatska konferencija za pomorsko pravo u Bruxellesu, a iza te prve njene faze održana je i druga faza godine 1968. U prvoj fazi su, uz vrlo aktivno sudjelovanje jugoslavenske delegacije, donešene Konvencije o pomorskim privilegijama i hipotekama, o upisanim pravima na brodovima u gradnji, o prijevozu putničke prtljage i o reviziji Konvencije o spašavanju i pružanju pomoći iz 1910. Jugoslavija je ratificirala samo Konvenciju o upisanim pravima na brodovima u gradnji i unijela je u svoje pravo, a isto je tako postupala i s Protokolom o reviziji Konvencije o spašavanju iz 1910.

U drugoj fazi Konferencije od 1967. u veljači 1968. izglasan je Protokol o reviziji Konvencije o teretnici iz 1924. uz vrlo aktivno sudjelovanje jugoslavenske delegacije. Odredbe tog Protokola je većim dijelom Jugoslavija unijela u svoje zakonodavstvo, ali ga ipak još do sada nije ratificirala.

Dvije nove materije su se nametnule međunarodnoj unifikaciji pomorskog prava. Jedna je bila zagađivanje mora u slučaju velikih tankerskih katastrofa (slučaj »Torrey Canyon«), a druga je bila kombinirani prijevoz robe morem. U pripremi nacrtu sudjelovali su i jugoslavenski delegati u Londonu, na čelu sa profesorom Brajkovićem, a obje materije su raspravljane i opet na plenarnoj konferenciji CMI-a u Tokiju 1969. Na toj konferenciji izrađeni su nacrti dviju konvencija, jedan za svaku od tih materija.

Sudbina tih dvaju nacrtu bila je vrlo različita.

Nacrt o građanskoj odgovornosti za zagađenje mora naftom s brodova došao je na dnevni red Diplomatske konferencije u Bruxellesu 1969. na kojoj je sudjelovala i jugoslavenska delegacija. Tokijski nacrt na toj konferenciji pretrpio je neke bitne promjene, koje su se kretale upravo u pravcu stajališta koja je od početka zauzimao Brajković. Na istoj konferenciji izglasana je i druga međunarodna konvencija, i to o intervenciji države na otvorenom moru u slučaju opasnosti za njeno more i obale. Za tu Konvenciju je bilo manje predradnji (u Institutu za međunarodno pravo je izglasana rezolucija na prijedlog akademika Andrassyja koja je bila u zadnji čas donesena). Konvenciju o građanskoj odgovornosti za zagađivanje naftom 1969. Jugoslavija je ratificirala i unijela u domaće pravo.

Kompromis koji je doveo do uspjeha Diplomatske konferencije 1969. zahtijevao je da se osnuje Međunarodni fond za naknadu šteta od zagađenja naftom, pa je nacrt o tom predmetu podnesen Diplomatskoj konferenciji

u Bruxellesu 1971. gdje je i zaključena odnosna konvencija koju je Jugoslavija ratificirala.

Međutim, Nacrt konvencije o kombiniranom prijevozu morem, koji je Tokijska konferencija CMI-a prihvatila, naišao je na prigovore država koje nisu imale udruženja za pomorsko pravo, pa je tako bio potpuno prerađen u raznim međunarodnim tijelima, tako da je Međunarodna konvencija o tom predmetu iz 1980. sasvim različita od izvornog nacrtu CMI-a (koji je i sam bio rezultat 11 prednacrtu).

Konačno je godine 1974. prof. Brajković, kao šef delegacije, sudjelovao na Diplomatskoj konferenciji u Ateni koja je zaključila Konvenciju o prijevozu putnika i putničke prtljage, a koja je zamijenila dvije konvencije: Konvenciju o prijevozu putnika iz 1961. i Konvenciju o prijevozu putničke prtljage iz 1967. Ovu Konvenciju Jugoslavija nije ratificirala.

Sav je taj rad na međunarodnoj unifikaciji tekao paralelno s kodifikacijom jugoslavenskoga prava pomorske i unutrašnje plovidbe. Već je spomenuti rad na Zakonu o ugovorima o iskorištavanju pomorskih brodova iz 1959. bio zapravo uvod, najprije u etapnu kodifikaciju pomorskog prava, a onda i u izradu kompletnog zakona, koji je zapravo kodeks jugoslavenskog prava pomorske i unutrašnje plovidbe. Na taj su način, uvijek pod predsjedanjem prof. V. Brajkovića, stručne komisije u Jadranskom institutu izradile najprije nacрте Zakona o naknadi štete pri sudaru, zatim o spašavanju i pružanju pomoći na moru i konačno o vađenju potonulih stvari (predmet koji je u mnogim zemljama davao složene zadatke zakonodavcima, pa tako i u nas), a onda o upisu pomorskih brodova.

Kada je (do 1966) završen taj pripremni posao, prišlo se 1968. konačnoj kodifikaciji. I opet je stručna komisija Jadranskog instituta izradila najprije nacrt Prijedloga za donošenje Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, a nakon toga sukcesivno nacрте za pojedine dijelove Zakona. Skupštinska komisija je onda te nacрте prihvaćala i oni su, kada su konačno odobreni, ušli u zakonodavni proces. Rad je na nacrtima trajao od 1968. do 1970. za prijedlog za donošenje Zakona, a onda do 1972. na materijalnim odredbama Zakona. Međutim, taj je rad pretrpio određene izmjene nakon ustavnih amandmana 1972, pa je zbog toga potrajao duže nego što se predviđalo. Konačno je Zakon prihvaćen 15. III. 1977. i stupio na snagu 1. I. 1978. Akademik Brajković je bio angažiran, kako u radu na unifikaciji, tako i u radu na kodifikaciji te uspješno organizirao, ne samo suradnju nego i sredstva potrebna da se ti opširni poslovi završe. On je nakon umirovljenja i nakon dovršenja kodifikacije napustio aktivni rad, ali je stalno pružao svestranu pomoć radu Zavoda za pomorsko pravo, historiju i ekonomiku pomorstva JAZU (produžetak Jadranskog instituta) i Jugoslavenskom udruženju za pomorsko pravo.

Vrlo značajna Brajkovićeva djelatnost bila je i njegovo sudjelovanje pri stvaranju jugoslavenske pomorske judikature. Od početka rada državnih arbitraža, a onda privrednih sudova na području pomorskog prava, on je sudjelovao u tim vijećima i bitno utjecao na stvaranje načela koja su prihva-

ćena u judikaturi već i prije nego je donesen Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, koja će kasnije ući u taj Zakon. Osim te djelatnosti u redovnim sudovima, sudjelovao je i u arbitražama na području pomorskog prava.

Akademik Brajković je uz sve ove djelatnosti našem časopisu posvećivao posebnu i trajnu pažnju.

Akademik Brajković je i u društvenom radu bio angažiran šire nego što je njegova uža specijalnost. Stoga je, uz različite dužnosti koje je obavljao do kraja života, bio i na dužnosti predsjednika Znanstvenog savjeta za pomorstvo JAZU, Udruženja za pravo osiguranja SRH, te je bio počasni predsjednik Jugoslavenskog udruženja za pomorsko pravo i počasni predsjednik Saveza društava za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije.

Bio je izabran za izvanrednog člana JAZU 1961, a redovnim članom je postao 1968. Osim toga je bio član Slovenske akademije nauk in umetnosti, te Crnogorske akademije nauka i umjetnosti. Među mnogobrojnim međunarodnim znanstvenim organizacijama u kojima je bio član, treba posebno spomenuti da je bio potpredsjednik CMI-a od 1969. do 1973.

Među brojnim odlikovanjima koje je dobio za svoj zasluženi plodni rad treba posebno spomenuti nagradu AVNOJ-a, odlikovanje Chevalier d'ordre du Mérite Maritime i Plavu vrpcu Vjesnika za 1989. koju, na žalost, nije mogao primiti.

U bivšem Jadranskom institutu bio je stalni član Savjeta, a kasnije neprekidno u Zavodu za pomorsko pravo, historiju i ekonomiku pomorstva JAZU požrtvovni voditelj. Posebna Brajkovićeva zasluga je u tomu što je za cijelo vrijeme postojanja tih ustanova pa do smrti bio glavni i odgovorni urednik njihovih izdanja, a posebno časopisa »Usporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja«.

Branko Jakaša
Pravni fakultet, Zagreb